

regeti, hogy hullámszába hozza, mire csőrét a rezgő ág-hoz tartja. Ezzel viszi véghez a dobolást. Végre meghúzza magát a fa odvas derekán és hosszasan, tétlenül néz maga elé. Mintha a természet enyészeten szomorkodnék.

Milyen pompás volt az élet az erdőben! Mennyi ott a fa, a fában pedig a bogár, a féreg. Az erdőben jól érzi magát a harkály. Ott a fák kérge alól kiszedegeti a sok férget, bogarat. A teste is erre termett. Rövid, kúszó lábán hosszú, erős karmot hord. A csőre hosszú, egyenes és olyan erős, mint a véső. Ezzel kopácsolja ki a pondrót a fa kérge alól. Messzire kiölthető nyelvével, amely ragadós és végén visszafelé hajló, kemény horgocskával van el látva, roppant sebesen kapkodja be a férget, bogarakat, amiket még a fák tekergős üregeiből is elő tud szedni.

Nehéz kenyérkereset ez! Folyton fúrni, vájni, faragni, kopácsolni, hogy eledelét megkaparíthassa, nem tréfa dolog. Keserves kenyér ez. Nem ismer pihenést, azért olyan bizalmatlan, olyan magába zárkózott és szomorú. Nagyon szomorú. Csupán egymaga szeret élni. Kerüli a zajt. Ha fészket rak, némán végzi munkáját s fiai fölött éber szemmel őrködik.

Mozgása darabos, tekintete kemény, szinte kegyetlen, hangja siránkozó. Szereti a nagy, csöndes erdőt. Ott tölti remetemódra az esztendő legnagyobb részét. A hideg, meg a téli ragadozóktól való félelem a falvak felé hajtja. Itt azután valóságos áldása a kerteknek. Ott gubbaszt minduntalan a fa törzsén, elkopogtatva rajta egész nap.

A fészket is ott vájja magának. Erős csőre segítségével kényelmes lyukat vés. Abba rakja fészket és abba tér pihenőre, ha leszáll az est. Anyyra beleélte magát ebbe a lyukvájásba, hogy néha tizenöt, sőt húsz lyukat váj a fa derekába.

De azért nem igen veszi ő hasznát valamennyinek. Kettőt-hármat megtart magának, hogy azokat fölvaltva éjjeli szállásnak használja föl. A többit azután odaajándékozva más kisebb madárnak: czinkéknek, fakúszóknak, királykáknak.

Ezek azután csupa hálából folyton körülötte setten-

kednek. Különösen télen, mikor ez a szomorú madár ott hagyja a nagy erdőt és elkezd kóborolni, faluról-falura járva, végigkószálva a kerteket. Ezek a madarak hű kísérői lesznek ekkor és vele együtt küzdik át a tél veszedelmeit és nyomorát.

Némán követik a harkályt mindenüvé. És ez néha nekik is juttat egy-egy falatot az ő keservesen keresett kenyereiből.

Garády Viktor.

A lepkék, fürkésző darazsak és legyek.

(Polytatása és vége.)

A nagyobb fürkésző darázs-fajok rendszerint egy-egy petét tojnak minden hernyóba, a kisebbek pedig többet is. A nagyobb fürkésző darázs-faj lárvájának kifejlődése hosszabb ideig tart, ezért ezek rendszeren a bábból szoktak kikelni. Az a báb, melyben a fürkésző darázs lárvája élőszködik, csakhamar kiszárad, mert a fürkésző darázs lárvája rövid idő alatt felhasználja a testtápláló szövet elemeit s ezután a chitines bábruha üregében vedlik bábbá. Kikeléskor feltöri a pillebáb kiszáradt, törékeny bőrét s kibúvik belőle, hogy nem sokára ő is lerakja petéit. A kisebb fürkésző darázs-fajok rendszeren még a hernyó bebábozódásának ideje előtt elérik teljes fejlettségüket s átfúrva a hernyó bőrét, a szabadban bábozódnak be. Mikor a hernyó testét elhagyták, mindegyikük finom selyemszálakat ereszt s beburkolják magukat a selyembe; ezen a külső, habra emlékeztető burkon belül még mindegyik készít magának kis cocont, melyek szép függőleges sorokat képeznek s oly szorosan állnak egymás mellett, hogy felülről tekintve 4—6 szögletű oszlopoknak látszanak. A közös burokhöz gyakran oda van erősítve egy pár szállal a hernyó teste is; sokszor láthatjuk a szabadban ágakon, fűszálakon fehér habszerű állományról lecsingeni a kiszáradt henyótestet. Más fajok lárvái nem készítenek

A rab-király szabadon.

(Fantasztikus állatregény.)

Írta: *Bársony István.*

(9. folytatás.)

Éjszaka.

A csillagok seregei szeliden ragyogtak a mérhetetlen magasságban, amelynek sötétkek árnyékkupolája úgy fődte be a világot, mintha a hallgatagság templomának a bolthajtása lett volna.

Éj volt s a természet szunnyadását az erdő halk lélekzetvételének a nesze még igazibbnak, még édesebbnek sejtette. A fa-gigászok egymásra borultak s nehézkes lombjait alig-alig hogy megmozdították, amikor az apró szélkölykök, bujósdi játszva, surrantak el köztök.

Lent, a völgy egy nyitott kapuja szélén két fiatal nyárfa, két rezgő nyárfa, simult egymáshoz, szinte aggodalmasan. Nekik ez a vad környezet mindig idegen volt, egészen megszokni nem tudták. A patak ott folydogált lábuk körül; az volt a szerencsájük, az táplálta őket, tündérmeséket mormolt nekik; de a két fiatal fa csak folytonosan remegett; az évezredes tölgyek, a százados bükkök s az elszórtan, kis csoportokban nyújtózkodó fenyő-óriások mellett olyan nagyon törpék és kisszerűek voltak. Ha a hegyoldalból leomlanék az a fekete szikla, amely épen feléjük hajlik, bizonyosan agyoncsapná őket. A folytonos halálveszély sejtelve hideglelőssé tette a két testvérfa; a hold rájuk sütött, attól sápadtak, fehérek; a legkisebb szellőtől is didergősek. Az irdatlan égi messzeségből szinte buján ömlik le a földre a tele hold fénye; ahol egy kis tisztás van az erdőben, ott zöld sugarak milliója tánczol; a harmatos éj igazgyöngyékességet szór bokorra, fűre; az álmos erdei virág

nem tudja, mi van vele, keblén a bársonyköntöst nem bírja egészen összefogni; jönnek az éjjeli lepkék és körüludvarolják; lágy szárnycsapással legyezgetik; a virág félig ébren, félig szenderegve engedi, hogy a titkos éji lovagok szépelegjenek neki, keblére lekiváncokozzanak.

A hegyoldalból ellátni a síkságra, a semmibe vesző nagy rónára, ahol ezüstösen csillog egy kanyargó vonal. Az ott a folyóvíz, a széles szőke víz, amelynek partját fekete sűrűség lepi el. A fekete lengeteg sóhajtvá hajladozik, meg visszakerérendkedik; a folyó mentén beszélgetnek a nádak.

Az erdő vad világa ezt a zizegő beszédet nem ismeri. Az erdő suttogása inkább ébresztő, semmint altató. Felriad rá az ember; önkénytelenül is azt kérde: ki jár itt? Pedig csak egy száraz galy hullott le a gyöngye szél érintésétől s az avaron a csekély zajra ijedt egérke futott arrább.

Az ember!.. Hol lakik ember ebben a vadonban? Az éj kísértetei vannak itt idehaza. A nagy esend meg nem csal; az csak látszat. Az erdő lakói közül a legtöbb most van igazán ébren. Az óriás tölgy alól, ahol a *Czár* meghúzódott, nehéz, ziháló lélegzés hallatszik. Azt rekedt köhögés követi. *Csúnya*, a kis szárnyasagér, épen átvillant volt a nagy fa lombja közt. Erre a furesa hangra visszafordult és letekintett.

— Ej ni, a pártfogoltam, akit az úttalan utakon elvezettem a nagy erdő felé, szól, fenhangon gondolkodva. Úgy látszik, meghült. Megártott neki a sok harmat.

A nagy majomnak csakugyan baja lehetett. Megint köhögött s szánalmasan nyöszörgött hozzá nehéz álmában.

A patak mentén halk lépések nesze közeledett. Egyhangú, ütemes, nem túlságosan óvatos mozgás volt az; az avaron restül húzta a lábát valami. Az idegen jöttére a gorilla felriadt. Nagyot hördült:

— Ki az már megint? Megállj, vagy pórul jársz!...

maguknak közös burkot s az apró, 5—6 milliméter hosszú bábok minden rend nélkül vannak összetapadva egy esomóban, mint például a *Microgaster nemorum* nevű faj bábjai, vagy pedig elszórva hevernek a hernyó körül. Ha elérkezett a kikelés ideje, az apró coconok teteje mintegy csapóajtószerűleg felnyílik s kibújnak belőle az apró fürkésző darazsak s elszélednek a nagy világba, folytatni a faj életét.

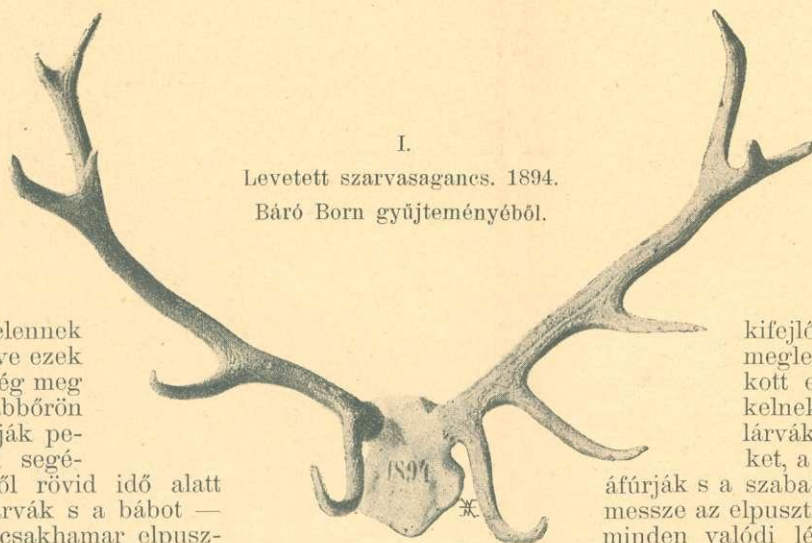
Azok a fürkésző darazsfajok, melyek a pillebábba rakják petéiket, rendszeren aprók, alig pár milliméter nagyságúak. — Többnyire a nappali lepke bábjaiba rakják petéiket, még pedig rögtön a vedlés után. Leggyakoribb ezek közül a *Pteromalus puparum*, mely a nagy káposztapille (*Pontia brassicae*) bábjaait teszi tönkre. Alig hogy levetette a hernyó bőrét és báb lett belőle, megjelennek éles szaglásuktól vezetettve ezek az apró teremtesek s a még meg nem keményedett lágy bábőrön át a test belsejébe juttatják petéiket hosszú tojócsövük segítségével. Az apró petékből rövid idő alatt kikelnek a *Pteromalus* lárvák s a bábót — belsejében élőködve — csakhamar elpusztítják. A lárváallapot nem tart tovább pár hétnél; ez idő letelte után a bábruha belsejében bebábozódnak s nemsokára azután kikelnek. A pillebáb összeszáradt, megkeményedett bőrén mindegyik apró *Pteromalus* fúr magának egy kis lyukat, amelyen át kijut börtönéből a szabadba. A pillebáb pedig ott marad elpusztulva, összelyukgatottan... Kora tavaszkor, mielőtt a fák rügyeit teljesen kibontották volna, gyakran láthatunk az ága-

kon itt-ott egy-két összeszáradt bábruhát, melyeket az apró *Pteromalus*-ok tettek tönkre.

A legyek közül a *Tachina* faj egyéneinek lárvái élőködnek a hernyó testének belsejében. A legyek petéiket nem tojják a hernyó testének belsejébe, hanem a hernyó bőrére ragasztják s a petéből kikelt apró kukacok a bőrt átlukasztják s a test belsejébe furakodnak. A nőstény légy rendszeren több petét szokott egy-egy hernyó bőrére ragasztani s ritkán fordul elő az az eset, hogy a hernyóban csak egy légylárvá élőködik. A légylárvá sokkal falánkabb, mint a fürkésző darázs lárvája, kifejlődésének ideje is rövidebb s így az a hernyó, melyben légylárvá élőködik, sokkal hamarabb pusztul el, mint az, amelynek testébe fürkésző darázs rakta petéit. Minthogy a légylárvá

kifejlődésének ideje aránylag meglehetősen rövid, gyéren szokott előfordulni, hogy a bábból kelnek ki a legyek. Mikor a légylárvák elérték teljes fejlettségüket, a hernyó bőrét még egyszer átfúrják s a szabadban bábozódnak be, nem messze az elpusztított hernyó tetemétől. Mint minden valódi légylárvá, a *Tachina*-lárvák is cocon nélkül bábozódnak be. A bebábozódás a legyeknél voltaképpen abban áll, hogy a levedlett lárvabőr nem hull le a testről, hanem megkeményedő burkot alkot, melynek belsejében nyugszik a voltaképeni báb. Mikor már a védő tok burka alatt a báb teljesen kifejlődött, a burok fejrésze felpattan s kirepül belőle a fiatal légy.

Az egyes légyfajoknak is, mint a fürkésző darazsaknak, megvannak a maguk meghatározott lepkefajtáik, me-

I.
Levetett szarvasagancs. 1894.
Báró Born gyűjteményéből.

afúrják s a szabadban bábozódnak be, nem messze az elpusztított hernyó tetemétől. Mint minden valódi légylárvá, a *Tachina*-lárvák is cocon nélkül bábozódnak be. A bebábozódás a legyeknél voltaképpen abban áll, hogy a levedlett lárvabőr nem hull le a testről, hanem megkeményedő burkot alkot, melynek belsejében nyugszik a voltaképeni báb. Mikor már a védő tok burka alatt a báb teljesen kifejlődött, a burok fejrésze felpattan s kirepül belőle a fiatal légy.

A csoszogás megszűnt s félénk hang szólalt meg:

— Ha nem csalódom, a nagy Czár pihen itt. Bocsáss meg gorilla, én csak egy szegény borz vagyok, de az életem még nekem is kedves. Erre vetődtem, mert nem merek haza menni. A gyertyánosban, ahol lakom, ma letelepedett a Csikos Fojtogató.

— Nem hiába *Lomha* a neved, felelt mogorván a nagy Czár. A bozót közt elcsúszhattál volna; a tigris foga aligha terád vásik. Más pecsénye kell annak...

Szavait különös robaj szakította félbe. A völgyből csattogó futással, szilaján rohant fel a köves hegyoldalon egy farkas szarvas. Elöl járt *Matróna*, az idős asszonyság, vele együtt vad meneküléssel sietett tova Lenge, Karcsú, Bájós, meg még egy pár fiatal szarvas-suta.

— Mi bajotok? kérdezte a Czár idegesen, amint mellette elrohantak. A futó szarvasok helyett Csellenő felelt, a gyorslábú öz-menyecke: A gyertyános tele van tigrisszaggal; a Csikos Fojtogató üldözi Daliást, a szarvasok katonás vezérét,

— Ördögöt üldözi! Bolond beszéd... Ha mindjárt le nem vágta, akkor utol nem éri. Láttam már, hogy vágat Daliás. De ti gyávák vagytok mindannyian,

Csellenő felkapta a fejét, szimatolt. Erzed? kérdezte remegő hangon s annélkül, hogy a gyávaság vádja ellen védekezett volna, ész nélkül elrohant.

— Náthás vagyok, meghültem a fürdőben, átkozott hideg ez a patak, dörmögte a Czár. Hát te *Lomha*, te érzel-e valamit. Halálos némaság volt szavára a válasz. A borz, úgy látszik, felhasználta időközben az alkalmat s maga is megugrott. A Czár sompolygó moszatolásra lett figyelmesé. A nagy erdő szélén, a bokrok közt, vigyázva csúszott erre egy sötét árnyék. Amint a tisztásra kilépett, a hold teljesen megvilágította. Ott állott Zulejka, a leégett czirkusz dísz, Ab-

dullah gyilkosa, az embervérivó, a maga megbűvölő borzalmas szépségében.

Az éj csöndjében messziről verődött vissza a futó szarvasok vágatása. A Csikos Fojtogató felemelte gyönyörű fejét s mint a vizsla, szaglászva szította a levegőt. Kegyetlen tekintete zöldesen villogott. Előre lépett, puhán és könnyedén; karmait behúzta, ahogy a prédája után kullogó maeska szokta. Eleven árnyékká változva indult a vén tölgy felé, amely mögött a Czár szőreborzoltan leste, hogy mit akar hát a tigris, amely ily váratlanul lepte meg itt.

A Csikos Fojtogató megérezte a veszedelmes majmot s nyávogásba vesző halk morgással fejezte ki nyugtalanságát. Farkavégét idegesen mozgatta jobbra-balra s elnyújtózt, lelapult, mintha ugrásra készülne.

A Czár nem bírta tovább magába fojtani aggódással vegyes dühét. Rőfögő ordítást hallatott s agyarárt csattogtatta, iszonyú öklével a mellét döngette; amitől újra köhögni kezdett. De védő fája mellől azért mégsem mozdult.

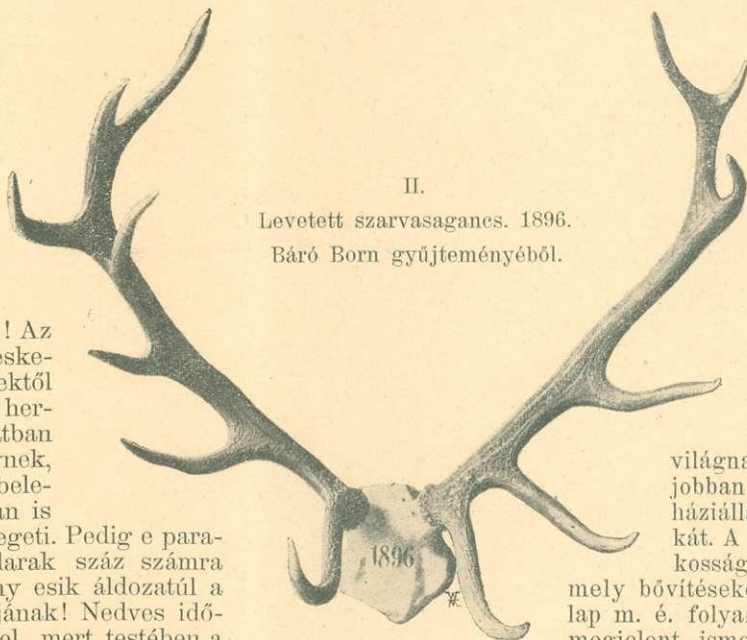
A tigrist is ugyanaz az érzés fogta el, ami a gorillát. Dühös volt, de egyszersmind félt. Sohasem volt alkalma afféle erőpróbára, amelyen a gorillával való harezta lett volna. Vegyes indulatában ő is rázendítette indulata bösz riadóját. Elbődült. Farkával a gyepet verdeste, karmaival a kiálló fagyökeret tépte; fülét lelapította; szörnyű szájából kivillogtatta tépő fogait.

— Nem félek tőled, nem! — bömbölt a gorilla — ha ide mersz jönni, belemarkolok a torkodba s megfojtalak!

— Csak mászszál ki onnan a fa mögül, majd meglátod, mi az, kikezdeni India leányával — felelt a tigris sunyin.

Az erdő visszhangzott harsogó lármájoktól. Néhány másodpercig úgy volt, mintha ézengés viharzott volna végig a szakadékokon.

lyeknek hernyójára rakják petéiket. A legyek azonban sokkal kevésbé válogatósak gazdában, mint a fürkésző darazsak. A nappali pillék hernyóiban ritkábban jönnek elő, inkább a valódi éjjeli pilléket pusztítják. Így a *Nemoraea puparum*, *Nemor. glabrata* és az *Echynomyia fera* rendszeren az éjjeli pillék lárváiban szoktak elősködni. A *Tachina bimaculata* az *apáczapille* (*Psilura monacha*) hernyóit, a *Tachina bella* pedig a *gyapjas pille* (*Ocneria dispar*) hernyóit pusztítja. A gyűrűs pohóklepke (*Clisiocampa neustria*) hernyóiban a *Tachina rustica* és az *Exorista libatrix* fajok találhatók. A *Tachina rustica* különben nem igen válogat gazdában, hanem arra a hernyóra rakja petéjét, amelyik éppen eléje kerül. Ime, mily sok veszedelem fenyegeti a pillangót kifejlődése folyamán! Az imént lerakott petére már leskelődnek a *Teleas*-ok; ha ezektől szerencsésen megszabadul, hernyó korában minden pillanatban ki van téve annak a veszélynek, hogy valamilyen parazitá beletolja petéjét. — Bábkorában is ugyanez a veszedelem fenyegeti. Pedig e parazitákon kívül az éneklőmadarak száz száma pusztítják a hernyókat; hány esik áldozatul a bábrabló bogárnak és lárvájának! Nedves időben száz meg száz pusztul el, mert testében a parazitagombák egész légiója tenyészt. Mégis, ha verőfényes júliusi napon kimegyünk a mezőre, elbámunk, mennyi szép pillangó repked az illatozó virágok körül. Ezek kikerülték a rájuk leselkedő ellenségeket, elérték fejlettségük legmagasabb fokát s hivatásuk, hogy fentartsák a fajt az idők végtelen folyamán keresztül. **Tafner Vidor.**

II.
Levetett szarvasagancs. 1896.
Bárá Born gyűjteményéből.

A házi poloskáról.

A néptanítók műnyelvén Vau-vau vagyok. Ögyelgésem közben egy helyütt meglepődve hallom, hogy a tanító bácsi ugyancsak tüzetesen magyarázgatja az oroszán, a puma, a tigris, a jaguár, a leopárd külsejét, hazáját, életmódját, holt a házi macskát, a vadmacskát, a hiúzt nevén sem említi. Tanítás után fölvettem előtte a módszernek „ismertről ismeretlenre, közelebből távolabbra“ elvét. Az öreg úr alattomosan mosolyogva megingatja fejét és azt mondja zamatos „zepser'sch“: — „Kérem, olyan közönyös ez az én népem, hogy ha állatsereglet jön ide, meg sem nézi. Ha tőlem nem tanul valamit egy-két külföldi állatról, azt sem tudja, van-e olyan a világon.“ Az eset csak az iskolás életben fura. Annál kedvezőtlenebb közönséges életünkben, hogy a nagyvilágnak ezernyi „külföldi“ állatját jobban ismerjük, mint „legbensőbb“ háziállatainkat, például a... poloskát. A „köztudás ezirányú fogyatékosságát csökkenteni“ óhajtván, némely bővítéseket fűzök Kohaut Rezsőnek e lap m. é. folyamában a fent írott czím alatt megjelent ismertető cikkéhez. Először is Arany Jánosnak „A poloska“ című rimes prózáját ajánlom a szíves olvasó figyelmébe. Az ugyan tulajdonképen politikai gúnyolódásnak készült, mesterien vagdálván az 1850-es években hazánkon uralkodott cseh-német hivatalnoksereg „civilizáló“ működését. De mert egyúttal csodálatos bőségű és finomságú természet-megfigyeléseknek

Rém, a füles bagoly, halált jajongott. Az erdő szélén két farkas kullogott, Ordás meg Csikas. Csikas a síksági nádasból jött volt; amint Zulejka bogni kezdett, megtorpant. Én ismerem ezt a hangot. Egy pár héttel ezelőtt hallottam néha odalent. Jó lesz iszkolni innen. Farkukat a lábok közé csapták, úgy siettek be a sűrűségbe, minél kevesebb zajjal. A nagy mozgalomnak váratlan eset vetett véget. Először is a harmadik völgyben, ahol a cserjés végén már kezdődött az erdei legelő, mély menydörgés hangzott fel, mely egyik hegyoldaltól a másikhoz verődött. A király szólott közbe. Tompa felhördülése ezt mondta: — Elég a lármából!... Hallom India gyöngyének a hangját!... Ha panasz van, jöjjön elém; úgyis várom, mert tudom, hogy a nádasokat el kellett hagynia!... Udvaromban mindig őt illeti az első hely! A nagy majom menjen a dolgára! A „kékvérű macskák“, akiket gúnyolni mert, könnyen emberségre taníthatnák!

A király szavai a tigris kissé lecsillapították ugyan, de annál jobban nekibőszítették a gorillát.

Mit? ti zsarnokok! ti vérszopók! ti mertek pálcázat törni affölött, aki különb tinálatok?! Egy életem, de annak egy élet az ára, ha még oly nagyot tudtok is karmolni. Jer hát te hirhedt szépség, te bengáliai tündér, vagy hogy a csudába neveznek hízelgőid! Jer! a gorilla párbajra kél veled; úgyis vesztét érzi, úgyis a halál kutyája ugat már belőle! — Így szólt s akkőzben kilódította otromba nagy testét a tölgy mögül. Markában már akkor megint volt egy bunkós végű fitykős, amit haragosan rázott.

Elkezdett fuldokolva köhögni s ez végzetes lehetett volna rá, mert a megsértett tigris újra lelapult, hogy most már irgalmatlanul megrohanja. De a válságos pillanatban mind a két küzdésre kész fél rémülten ugrott hátra.

Közöttök, szinte mértani pontossággal egyforma távol-ságra megéledt egy galy, amely eddig mozdulatlanul feküdt egy helyben. Amíg az a galy a földön hevert, feketének látszott. Most hirtelen felemelkedett, himbáló mozdulattal kiegyenesedett s amint a hold fénye ráesett, mintha bágyadt vörösség futotta volna be. Élesen sziszegett ekközben.

A tigrisnek minden szál szőre égnek meredt; rekedt nyávogással hátrált vissza a sűrűségbe.

A gorilla nekirohant az ezredéves tölgynek s kaffogva, fogát csikorgatva, rémült tekintettel kapaszkodott fel a vastag fára, amelyen úgy látszott nemsokára, mint egy csúf nagy bogár. Már nem törődtek egymással.

Már csak a „vörös ördög“, a délamerikai korallkígyót lesték, hogy vajjon melyikökben készül halálos kárt tenni. A „vörös ördög“ ellenben nem volt ezúttal gonosz indulatú. Megelégette a félelmes hatást, amit ezirkuszbeli két társára tett. Mindössze is egy gonosz tréfát engedett meg magának, amikor mindkettő számára odavetette:

— Ha megúntátok az életeteket, sohse örököljétek, ne verekedjétek! Jöjjetek hozzám egy ölelésre, egy csókra. Az én ölelésem puha, selymes, hűvös; az én csókomból égő és mégis örökre lecsillapító! Csak szóljatok, ha keltek; — csak szóljatok!...

Ezzel a kígyószokáshoz képest szinte lármásan, csöppet sem óvatosan csúsztatta végig síkos testét a zizegő avaron. Tudta, hogy nincs a világon élő lény, amely kivált ilyenkor, éj idején, ész nélkül ki ne térne neki.

Már régen eltűnt a völgybe vezető sűrűség közt, amikor a Csikos Fojtogató, meg a Czár még folyvást az ő mozgásait leste; pedig a himoroszlán, a kiszabadult rabkirály, egyre hallatta hörrenő hívását, ami Zulejkanak, Bengália gyöngyének szólt.

(Folytatása következik.)